‘सबैको नेपाली’ पाठ्य पुस्तकको कथामा प्रयुक्त आगन्तुक शब्दको विश्लेषण

शान्तिबहादुर बस्नेत
परीक्षा क्रमाङ्क:२०४०२००(२०६७)
त्रि.वि.दर्ता नं.:६३८२-९०

त्रिभुवन विश्व विद्यालय, शिक्षाशास्त्र सङ्काय नेपाली भाषा शिक्षा विभाग अन्तर्गत स्नातकोत्तर तह द्वितीय वर्षको नेपा.शि.५९८ पाठ्यांशको प्रयोजनका निमित्त प्रस्तुत

शोधपत्र

सन् २०१५ (२०७२)

नेपाली भाषा शिक्षा विभाग
कनकाई बहुमखी क्याम्पस
सुरुङ्गा, झापा

शोध निर्देशकको सिफारिस-पत्र

त्रिभुवन विश्व विद्यालय, शिक्षाशास्त्र सङ्काय कनकाई बहुमुखी क्याम्पस, सुरुङ्गा झापा नेपाली भाषा विभाग अन्तर्गत स्नातकोत्तर तह दोस्रो वर्षको नेपाली शिक्षा विषय नेपा.शि.५९८ पाठ्यांशको प्रयोजनार्थ प्रस्तुत 'सबैको नेपाली' पाठ्य पुस्तकका कथामा प्रयुक्त आगन्तुक शब्दको विश्लेषण' शीर्षकको शोधपत्र शोधार्थी श्री शान्तिबहादुर बस्नेतले मेरा निर्देशनमा तयार पार्नु भएको हो । यस शोधपत्रसँग म पूर्ण सन्तुष्ट छु । उहाँले अथक परिश्रम र लगनशीलताका साथ तयार गर्नु भएको प्रस्तुत शोधपत्र समय सापेक्ष र मौलिक भएकाले यसको आवश्यक मूल्याङ्कनका लागि मूल्याङ्कन समिति समक्ष सिफारिस गर्दछु ।

सन् २०१५/०५/

मिति २०७२/०२/

तेजप्रसाद खनाल
सहायक प्राध्यापक नेपाली भाषा शिक्षा विभाग
कनकाई बहुमुखी क्याम्पस
सुरुङ्गा, झापा

(त्रिभुवन विश्वविद्यालयबाट सम्बन्धन प्राप्त)

कनकाई बहुमुखी क्याम्पस

०२३-५५०१५३

कनकाई नगरपालिका–३, सुरुङ्गा (झापा)

Fax : ०२३-५५०८५३

स्था : २०४७

Email : kanakai.campus47@gmail.com

च.नं.

प.सं.

मिति :.........................

स्वीकृति पत्र

त्रिभुवन विश्वविद्यालय, शिक्षाशास्त्र सङ्काय कनकाई बहुमुखी क्याम्पस सुरुङ्गा, झापा स्नातकोत्तर दोस्रो वर्ष पाठ्यांश नेपा.शि. ५९८ को प्रयोजनार्थ शोधार्थी **शान्तिबहादुर बस्नेत**द्वारा तयार पारिएको **सबैको नेपाली पाठ्यपुस्तकको कथामा प्रयुक्त आगन्तुक शब्दको विश्लेषण** शीर्षकको प्रस्तुत शोधपत्र नेपाली भाषा शिक्षा विभाग अन्तर्गत स्नातकोत्तर उपाधिका निमित्त उपयुक्त ठहरिएकाले आवश्यक मूल्याङ्कन गरी स्वीकृति प्रदान गरिएको छ ।

मूल्याङ्कन समिति	हस्ताक्षर
१. विभागीय प्रमुख : सहप्राध्यापक कोमलप्रसाद पोखरेल	....
२. बाह्य परीक्षक : प्रा. महेश्वर न्यौपाने	....
३. शोध निर्देशक : स.प्रा. तेजप्रसाद खनाल	....

मिति : १५ जुलाई, २०१५

(२०७२/०३/३०)

कृतज्ञता ज्ञापन

कक्षा-११ को 'सबैको नेपाली पाठ्य पुस्तकको कथामा प्रयुक्त आगन्तुक शब्दको विश्लेषण' शीर्षकको शोधपत्र मैले त्रिभुवन विश्वविद्यालय, शिक्षाशास्त्र सङ्काय,कनकाई बहुमुखी क्याम्पस सुरुङ्गा, झापाको नेपाली शिक्षा विभाग अन्तर्गत एम.एड.दोस्रो वर्ष नेपा.शि.५९८ को प्रयोजनका लागि आदरणीय गुरु सहायक प्राध्यापक तेजप्रसाद खनालज्यूको निर्देशनमा तयार गरेको हुँ । आफ्नो कार्यव्यस्तताको बिचमा रहे पनि मलाई यो शोधपत्र तयारीका सन्दर्भमा निर्देशन तथा मार्ग दर्शन प्रदान गर्नु हुने श्रद्धेय गुरुप्रति म हृदयदेखि नै आभार व्यक्त गर्दछु ।

प्रस्तुत शीर्षकमा अनुसन्धान गर्न स्वीकृति प्रदान गरी शोधपत्र लेख्ने अवसर प्रदान गर्नु हुने विभागीय प्रमुख सह-प्राध्यापक कोमलप्रसाद पोखेल तथा शिक्षाशास्त्र सङ्काय, कनकाई बहुमुखी क्याम्पस, सुरुङ्गा, झापाप्रति म कृतज्ञ छु । शोधपत्र तयारीका क्रममा अमूल्य सहयोग गर्नु हुने आदरणीय गुरु त्रय सह प्राध्यापक जीवनाथ सुबेदी, उप प्राध्यापक विष्णुप्रसाद कोइराला तथा सहायक प्राध्यापक शेरबहादुर बानियाप्रति हार्दिक कृतज्ञता प्रकट गर्दछु । शोधपत्र तयारीका क्रममा सामग्री सङ्कलनमा सहयोग गर्ने कनकाई बहुमुखी क्याम्पस सुरुङ्गा तथा अन्य पुस्तकालय तथा सम्बन्धित सबै सङ्संस्थाहरुप्रति आभार प्रकट गर्दछु ।

सामग्री सङ्कलनकै क्रममा सहयोग गर्नु हुने श्री अरनिको उच्च मा.वि., भद्रपुरका प्राचार्य पुरुषोत्तम खरेल, तथा अन्य शिक्षकहरुप्रति कृतज्ञ छु । मेरो अध्ययनमा अविरल प्रेम,स्नेह तथा प्रेरणा प्रदान गर्नु हुने मेरा पूजनीय बुबा गणेशबहादुर बस्नेत तथा आमा हस्तमाया बस्नेतप्रति म चिरऋणी छु । यो शोधपत्र लेखनको लामो तयारी तथा कार्य व्यस्ततामा पूर्ण सहयोग गर्ने मेरी धर्मपत्नी इन्दु बस्नेतप्रति आभार व्यक्त गर्दछु ।

मेरो अध्ययनका क्रममा विभिन्न कोणबाट सहयोग गर्नु हुने मित्र रामकुमार चामलिङ, नारायण दाहाल तथा अन्य सहयोगी मित्रहरुप्रति हार्दिक आभार व्यक्त गर्दछु । यसका साथै शोत्रपत्रलाई टङ्कण गरी सहयोग गर्नुहुने प्राविधिक भाइ जित तेन्युङ्गलाई पनि हार्दिक धन्यबाद दिन चाहन्छु ।

अन्त्यमा यो शोधपत्र आवश्यक मूल्याङ्कनका लागि सविनय अनुरोध सहित त्रिभुवन विश्व विद्यालय, शिक्षाशास्त्र सङ्काय,कनकाई बहुमुखी क्याम्पस, सुरुङ्गा, झापा समक्ष प्रस्तुत गर्दछु ।

शोधार्थी

शान्तिबहादुर बस्नेत

एम.एड.दोस्रो वर्ष

परीक्षा क्रमाङ्क २०४०२००

शिक्षाशास्त्र सङ्काय

कनकाई बहुमुखी क्याम्पस

सुरुङ्गा-५, झापा

प्रतिबद्धता-पत्र

प्रस्तुत ‘सबैको नेपाली’ पाठ्य पुस्तकको कथामा प्रयुक्त आगन्तुक शब्दको विश्लेषण’ शीर्षकको शोधपत्र मैले सम्बन्धित पक्षमा गहन अध्ययन गरी तयार पारेको हुँ । यसमा भएका तथ्य सबै प्रामाणिक हुन् । यो मेरो मौलिक प्रस्तुति हो । अन्यथा भएमा म कानुन अनुसार दण्डित हुन तयार छु ।

शोधार्थी
शान्तिबहादुर बस्नेत
एम.एड.दोस्रो वर्ष

शोधसार

शोधशीर्षकः सबैको नेपाली पाठ्य पुस्तकको कथामा प्रयुक्त आगन्तुक शब्दको विश्लेषण

शोधार्थीः शान्तिबहादुर बस्नेत

स्नातकोत्तर तह (एम.एड्) द्वितीय वर्ष नेपाली

शोध निर्देशकः स.प्रा. तेजप्रसाद खनाल

विभाग/क्याम्पसः त्रिभुवन विश्व विद्यालय, शिक्षाशास्त्र सङ्काय, कनकाई बहुमुखी क्याम्पस, सुरुङ्गा (झापा)

शैक्षिक सत्रः २०६७

पृष्ठसङ्ख्याः ३८

शोधको उद्देश्यः

क. कक्षा-११ को सबैको नेपाली पाठ्य पुस्तकको कथा विधामा प्रयोग भएका आगन्तुक शब्दका भाषा स्रोतको पहिचान गरी त्यसको आधारमा वर्गीकरण तथा विश्लेषण गर्नु,

ख. उक्त आगन्तुक शब्दहरुलाई शब्दवर्गको आधारमा वर्गीकरण तथा विश्लेषण गर्नु,

ग. आगन्तुक शब्दहरुको प्रयोगका आधारमा शब्द तथा कथाहरुको तुलनात्मक अध्ययन गर्नु,

घ. विश्लेषणबाट प्राप्त निष्कर्षका आधारमा सम्बन्धित पक्षका लागि सुझाब प्रस्तुत गर्नु,

शोधको सीमाः

क. कक्षा-११ को सबैको नेपाली (अनिवार्य नेपाली) अन्तर्गत कथा विधामा सीमित रहेको छ ।

ख. उक्त पाठ्य पुस्तकका कथामा रहेका कोशीय आगन्तुक शब्दमा (नाम,सर्वनाम, विशेषण र अव्यय)मा सीमित रहेको छ

ग. आगन्तुक शब्दहरुमा पनि पुनरावृत्ति भएका शब्दलाई लिइएको छैन ।

घ. शब्दहरुको वर्णानुक्रम र वर्गीकरण नेपाली वृहद् शब्दकोषको प्रविष्टिका आधारमा गरिएको छ ।

ङ प्रस्तुत अध्ययनमा कुनै पनि अभ्यासका खण्डलाई समावेश गरिएको छैन ।

शोधको प्रक्रिया:

आगन्तुक शब्दहरुको भाषा स्रोत तथा शब्दवर्गगत अध्ययन भएकोले यो शोध कार्य पूर्ण रुपमा पुस्तक तथा पुस्तकालयीय विधिमा आधारित रहेको छ । यो अध्ययनमा सबैको नेपाली पाठ्य पुस्तक अन्तर्गतका कथाहरुमा रहेका आगन्तुक शब्दहरुको पहिचान गरी वर्णानुक्रमका आधारमा राखिएको छ । आगन्तुक शब्दलाई भाषा स्रोत तथा शब्दवर्गगत अध्ययन गर्न तालिकावद्ध गरिएको छ । ती शब्दहरुलाई विभिन्न कोणबाट विश्लेषण गरिएको छ । शब्दहरुको तथा कथाहरुको तुलना सङ्ख्यालाई आधार मानी गरिएको छ । शोधको अन्त्यमा निष्कर्ष निकालिएको छ । निष्कर्षकै आधारमा सुझाबहरु प्रस्तुत गरी शोध प्रक्रिया समापन गरिएको छ ।

निष्कर्ष:

कक्षा-११ को अनिवार्य नेपाली अन्तर्गतको 'सबैको नेपाली' पाठ्य पुस्तकमा रहेका कथाहरुमा प्रयुक्त आगन्तुक शब्दहरुको गहन अध्ययन, विश्लेषण गरी निचोड निकालिएको छ । प्राप्त निष्कर्षका आधारमा सम्बन्धित पक्षहरुलाई सुझाब प्रदान गर्दै शोधकार्य सम्पन्न गरिएको छ ।

विषय सूची

क्र.सं. विवरण **अध्याय-एक** **पेज नं.**

परिचय

१. अध्ययनको पृष्ठभूमि १-२

१.२. समस्याको कथन २

१.३. अध्ययनको उद्‌देश्य ३

१.४. अध्ययनको औचित्य र महत्त्व ३

१.५. अध्ययनको परिसीमा ४

१.६. अध्ययनको रूपरेखा ४

अध्याय-दुई

पूर्वकार्यको समीक्षा र सैद्धान्तिक ढाँचा

२.१. पूर्वकार्यको समीक्षा ५-९

२.२. अध्ययनको पूर्वकार्यको उपयोगिता ९-१०

२.३. सैद्धान्तिक रूपरेखा १०-११

२.४. शब्दको वर्गीकरण १२

२.४.१. स्रोतका आधारमा वर्गीकरण १२-१३

२.४.२ शब्दवर्ग कार्यका आधारमा १३-१५

२.४.३. निष्कर्ष १५

अध्याय- तिन

अनुसन्धान विधि

३. अनुसन्धान ढाँचाको प्रकृति र प्रकार १६

३.१. पुस्तकालयीय विधि १६

३.२. तथ्याङ्क सङ्कलनका स्रोत १६

३.३. तथ्याङ्क सङ्कलनका साधनहरु १७

३.४. तथ्याङ्क सङ्कलन विधि १७

३.५. तथ्याङ्क विश्लेषण विधि १७

अध्याय - चार

तथ्याङ्क सामग्रीको व्याख्या,विश्लेषण

४.१. आगन्तुक शब्दको व्याख्या, विश्लेषण	१८
४.२. गुरुप्रसाद मैनाली र 'छिमेकी कथा'	१८
४.२.१ भाषास्रोतका आधारमा आगन्तुक शब्दको वर्गीकरण	१९
४.२.२. पदवर्गको आधारमा आगन्तुक शब्दको वर्गीकरण	१९
४.३. कथाकार रमेश विकल र 'मधुमालतीको कथा'	२०
४.३.१. भाषास्रोतका आधारमा आगन्तुक शब्दको वर्गीकरण	२०
४.३.२. शब्दवर्गको आधारमा आगन्तुक शब्दको वर्गीकरण	२१
४.४. कथाकार इन्द्रबहादुर राई र 'रातभरि हुरी चल्यो' कथा	२१
४.४.१ भाषास्रोतका आधारमा आगन्तुक शब्दको वर्गीकरण	२२
४.४.२. शब्दवर्गको आधारमा आगन्तुक शब्दको वर्गीकरण	२२-२३
४.५. कथाकार विश्वेश्वरप्रसाद कोइराला र 'शत्रु' कथा	२३
४.५.१. भाषास्रोतका आधारमा आगन्तुक शब्दको वर्गीकरण	२३
४.५.२. शब्दवर्गको आधारमा आगन्तुक शब्दको वर्गीकरण	२४
४.६. कथाकार भवानी भिक्षु र 'हारजित' कथा	२४
४.६.१. भाषास्रोतका आधारमा आगन्तुक शब्दको वर्गीकरण	२५
४.६.२. शब्दवर्गत आधारमा आगन्तुक शब्दको वर्गीकरण	२६
४.७. आगन्तुक शब्दहरुको प्रयोगको आधारमा शब्द तथा कथाहरुको तुलना	२६
४.७.१. शब्दवर्गका आधारमा आगन्तुक शब्दहरुको तुलना	२६-२८
४.७.२. भाषास्रोतका आधारमा आगन्तुक शब्दहरुको तुलना	२८-३०
४.८.१. आगन्तुक शब्दहरुको प्रयोगका आधारमा कथाको तुलनात्मक अध्ययन	३०-३२

अध्याय-पाँच

सारांश,निष्कर्ष र उपयोगिता तथा सुझाव

५.१. सारांश	३३
५.२. निष्कर्ष	३४-३५
५.३. उपयोगिता	३५-३६
५.४. सुझाव	३६
५.४.१. कार्यान्वयन (अभ्यास) तह	३६-३७
५.४.२. नीति निर्माण तह	३७-३८
५.५. भावी अनुसन्धान	३८

तालिका सूची

सि.नं. विवरण	पेज नं.
१. तालिका सङ्ख्या-१	१९
२. तालिका सङ्ख्या-२	१९
३. तालिका सङ्ख्या-३	१९
४. तालिका सङ्ख्या-४	२०
५. तालिका सङ्ख्या-५	२०
६. तालिका सङ्ख्या-६	२१
७. तालिका सङ्ख्या-७	२२
८. तालिका सङ्ख्या-८	२२
९.तालिका सङ्ख्या-९	२३
१०. तालिका सङ्ख्या-१०	२३
११. तालिका सङ्ख्या-११	२४
१२. तालिका सङ्ख्या-१२	२५
१३. तालिका सङ्ख्या-१३	२५
१४. तालिका सङ्ख्या-१४	२६